

تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان بر میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان آن‌ها

۱. علی فرهادیان: گروه آموزش روانشناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران
۲. علی اکبر سیف*: استاد، گروه روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (ایمیل: aliakbarsaif@yahoo.com)
۳. حسن اسدزاده: استاد، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده

پژوهش با هدف تعیین اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان بر میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان آن‌ها اجرا گردید. روش تحقیق شبه آزمایشی بوده که با گمارش تصادفی تعداد ۳۲ دانشجو معلم رشته علوم پایه دانشگاه فرهنگیان در دو گروه آزمایش و گواه انجام پذیرفت. دانشجو معلمان به گونه ای انتخاب شدند که از لحاظ مهارت‌های اجتماعی نسبت به هم کلاسی‌های خود در سطح پایین‌تری قرار داشتند. جامعه آماری علاوه بر دانشجو معلمان، دانش آموزان آنان بودند که تعداد ۶۲۸ نفر به عنوان نمونه در ۳۲ کلاس این دو گروه از نومعلمان مورد آزمون قرار گرفتند. ابزار اندازه‌گیری شامل دو آزمون استاندارد مهارت اجتماعی ریگو و کاناری که روایی سازه آزمون از طریق همبستگی ۰/۶۰۸۱ محاسبه شد همچنین برای ارزیابی سطح پیشرفت تحصیلی از آزمون معلم ساخته شیمی با ۴۰ سوال استفاده گردید. برای طراحی سوالات از جدول مشخصات آزمون استفاده شد و روایی محتوایی آن با نظر دیران با تجربه تایید گردید علاوه بر آن پایایی آزمون با روش کودر ریچاردسون در دونیمه سازی میزان ۰/۸۹ محاسبه گردید. نتایج به دست آمده فرضیه پژوهش را مبنی بر تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان آنان با ۹۹ درصد اطمینان مورد تایید قرار داد. نگارندگان پیشنهادهایی به آموزش و پرورش و دانشگاه فرهنگیان مبنی بر آموزش مهارت‌های اجتماعی به معلمان ارائه دادند.

واژگان کلیدی: مهارت‌های اجتماعی، دانشجو معلم، پیشرفت تحصیلی، مدیریت کلاسی

مقدمه

مهارت‌های اجتماعی از جمله توانمندی‌هایی نوع بشر است که قابلیت آموزش و یادگیری دارد. «مجموعه‌ای از رفتارهای هدفمند، به هم مرتبط و متناسب با وضعیت که آموختنی بوده و تحت کنترل فرد است» (Hargie et al., 2014). هر توانمندی معلم قابل انتقال به دانش آموزان بوده و دانش آموزان از آن تاثیر می‌پذیرند. «از آن جا که در حال حاضر فرایندهای شناختی و عاطفی در تعیین عملکرد اجتماعی نقش بسیار پر اهمیتی دارند، این دو فرایند را در رشد و به کارگیری مهارت‌های اجتماعی دو عنصر ضروری می‌شناسند» (Cartledge & Milburn, 1996). «اجتماعی شدن فرایندی است که در آن هنجارها، مهارت‌ها، انگیزه‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای فرد شکل می‌گیرد تا ایفای نقش کنونی و آتی او در جامعه، مناسب و مطلوب شناخته شود. در این فرایند اکتساب و به کارگیری مهارت‌های اجتماعی و چگونگی برقراری ارتباط و تعامل با دیگران، یکی از مؤلفه‌های اصلی رشد اجتماعی، بخصوص در نوجوانان محسوب می‌شود. بنا به تعریف، مهارت‌های اجتماعی (به رفتارهای آموخته‌شده و مقبول جامعه اطلاق می‌شود. رفتارهایی که شخص می‌تواند با دیگران ارتباط متقابل برقرار کند که به بروز پاسخ‌های مثبت و پرهیز از پاسخ‌های منفی بینجامد» (Cartledge & Milburn, 1996). بر اساس این تعریف، مهارت‌های اجتماعی از استلزامات توانمندی‌های معلم در کلاس درس است چرا که اگر معلم نتواند ارتباط برقرار کند به طور حتم نمی‌تواند کلاس خود را مدیریت نماید. از کارکردهای مهارت‌های اجتماعی نه تنها در آموزش بلکه در موقعیت‌های کلینیکی و تشخیص و پیش‌گیری بسیاری آسیب‌های روانی و ذهنی استفاده می‌شود «نارسایی مهارت‌های اجتماعی به عنوان بخشی از آسیب در کارکرد سازشی یکی از ملاک‌های تشخیصی کم توانی ذهنی در پنجمین ویرایش راهنمای تشخیصی و آماری و اختلال‌های روانی است» (Vaghari et al., 2015). «بعد عاطفی همدلی در کتاب‌های اخیر مربوط به مهارت‌های اجتماعی توجه فوق العاده‌ای را به خود جلب کرده است همدلی یا تجربه کردن عواطف دیگران، زمانی مهم تلقی می‌شود که کودکان با برخی مهارت‌های میان فردی نظیر ابراز دوستی و دوست‌یابی، دفع تعارض دیگران کاملاً آشنا شوند. «لوئیس و مایکالسون (۱۹۸۳) همدلی را اولین شرط رشد خودشناسی می‌خوانند که کودک خود را به جای دیگری ببیند و احساسات کودک دیگری را تجربه کند. به نظر این دو، جنبه دیگر همدلی را آشنایی کودک با ضوابط و خواسته‌های اجتماعی در مورد احساسات مقبول در موقعیتهای خاص تشکیل می‌دهد.» (Cartledge & Milburn, 1996). «ادراک اجتماعی یعنی استعداد درک پارامترهای موقعیت و تغییر دادن رفتار مطابق با عکس‌العمل دیگران که به منزله پیش‌نیازی پر اهمیت برای مهارت‌های اجتماعی، دارای هر دو جزء شناختی و عاطفی است. گذشته از مهارت‌های عاطفی که به شکل شناسایی و نامگذاری احساسات مطرح است، مهارت دیگری نیز دارای اهمیتی خاص است که خود را به جای دیگری قرار دادن یا همدردی، یعنی توانایی شناختی و عاطفی نگاه کردن از دریچه چشم دیگری است. پیش‌نیاز دیگر مهارتی است که ذکر آن گذشت؛ یعنی درک احساسات و افکار دیگران از طرق غیر کلامی مانند آهنگ صدا، اشارات و حرکات، حالت چهره و نیز از طریق کلامی» (Cartledge & Milburn, 1996). این متغیرها قابل انتقال و تربیت در کلاس توسط معلم هستند اما منوط به این که خود معلم واجد این توانمندی‌ها باشد. اگر در آموزش معلمان موضوع مهارت‌های اجتماعی مد نظر قرار گیرد به طور

حتم اثر بخشی آن در تربیت و هدایت دانش آموزان بروز خواهد کرد. فرض نگارندگان این است که مهارت‌های اجتماعی در معلمان می‌تواند در کارکرد آموزشی دانش آموزان آن‌ها که معمولاً با عنوان پیشرفت تحصیلی مطرح می‌شود موثر باشد. «پیشرفت تحصیلی به فعالیت‌های همه جانبه دانش آموز در محیط مدرسه اشاره دارد که در برگیرنده خودکارآمدی، تاثیرات هیجانی، برنامه ریزی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش است» (Faramarzi et al., 2019).

«دلیل موفقیت دانش آموزان در مدرسه، کسب حس ارزشمندی، به ویژه در موقعیت‌های رقابتی است. به دلیل این که معمولاً ارزش یک شخص بر حسب توانایی و عملکردش نسبت به دیگران سنجیده می‌شود تعجب بر انگیز نیست عزت نفس دانش آموزان اغلب معادل توانایی آن‌ها باشد. در انسان توانا بودن معادل ارزشمند بودن است اما عملکرد ضعیف در مدرسه نشان دهنده ناتوانی است و دلیلی بر ناامید شدن از دست خود است. دلیل اصلی که توانایی یک فرد برابر ارزش اوست، ناشی از این فرض است که در جامعه ارزش فرد با ملاک‌هایی مانند موفقیت تحصیلی سنجیده می‌شود. به این دلیل مردم احساس نیاز به سرآمد بودن از لحاظ تحصیلی می‌کنند تا احترام دیگران را به دست آورند» (Faramarzi et al., 2019). یافته‌های پژوهشی پکران و همکاران (۲۰۱۱) حاکی از آن است که انگیزش با یادگیری و پیشرفت تحصیلی رابطه دارد. بر این اساس افرادی که از انگیزش و میل به پیشرفت بالایی برخوردارند، در تمامی حوزه‌ها و به خصوص در زمینه تحصیل، پشتکار و تلاش بالایی خواهند داشت و در مواجهه با مسائل پیش‌بینی نشده به‌جای اینکه تحت تأثیر هیجانات و افکار منفی قرار گیرند راهکارهایی هر چه بهتر را به کار می‌بندند (Pakrun et al., 2011).

دانش آموزانی که انگیزه پیشرفت دارند می‌خواهند و انتظار دارند که موفق شوند، وقتی آن‌ها شکست می‌خورند تلاش خود را دو چندان می‌کنند تا موفق شوند (Slavin, 2006).

«هر گاه برنامه‌های کلاس‌ها از طریق منابع لازم پشتیبانی نشوند و تربیت معلمان به درستی صورت نگیرد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دچار رکود می‌شود، چون معلمان نیاز به دوره‌های کارآموزی و کتاب‌های ویژه دارند تا وظایف خود را انجام دهند» (Soleimani et al., 2010).

«واضعان اصلی نظریه انگیزش پیشرفت مککلند، اتکینسون، کالرک و لوول (۱۹۵۳) هستند، آن‌ها در کتاب خود با عنوان انگیزه پیشرفت نوشتند بعضی افراد بلندپروازتر از دیگران اند و برای کسب موفقیت در زندگی می‌کوشند» (Seif, 2019). در رابطه با اینکه انگیزش پیشرفت بالا به موفقیت می‌انجامد یا اینکه موفقیت موجب بالا رفتن سطح انگیزش می‌شود، پژوهش‌ها نتایج مشخصی به دست نداده‌اند (Seif, 2019; Slavin, 2006). «آنچه معلوم شده این است که انگیزش پیشرفت در ابتدا تحت تأثیر تجارب فرد در خانواده است، اما پس از آنکه دانش آموز چند سالی در مدرسه کسب تجربه می‌کند، موفقیت و انگیزش بر یکدیگر اثر می‌گذارند» (Seif, 2019). موفقیت، اشتیاق برای موفقیت بیشتر را سبب می‌شود که این به نوبه خود موفقیت را به دنبال می‌آورد. در مقابل، دانش‌آموزانی که در نتیجه زحمات خود کسب موفقیت نمی‌کنند، انگیزش برای موفقیت در آینده را از دست می‌دهند (Seif, 2019; Slavin, 2006).

در عین حال (Amirian Zadeh & Besharati, 2018; Faramarzi et al., 2019; Jamali Paqleh et al., 2014; Vaghari et al., 2015) معتقد است پیشرفت تحصیلی به همان اندازه آموزش رسمی، محصول خانواده، جامعه و تعامل همسالان است.

در مورد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، اعتقاد بر این است که یکی از مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می‌شود. برای دانش آموزان نیز معدل تحصیلی معرف توانایی‌های آن‌ها برای ورود به مقاطع تحصیلی بالاتر، اشتغال و دنیای کار است. شاید به علت همین اهمیت باشد که نظریه‌پردازان تربیتی بسیاری از پژوهش‌های خود را بر شناخت عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی متمرکز کرده‌اند. در تشریح مفهوم پیشرفت تحصیلی شعاری نژاد (۱۳۶۴) یکی از ابعاد پیشرفت در آموزش عالی، را پیشرفت تحصیلی می‌داند که مفهوم آن معلومات یا مهارت‌های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوع درسی است که معمولاً به‌وسیله آزمایش‌ها یا نشانه‌ها یا هر دو که اساتید برای دانشجویان وضع می‌کنند، اندازه‌گیری می‌شود (Shoari Nejad, 1985).

مسئله موفقیت یا عدم موفقیت در امر تحصیل از مهم‌ترین دغدغه‌های هر نظام آموزشی است. برخی پا از این فراتر می‌نهند مانند تمنایی فر و گندمی، (۱۳۹۰) که معتقدند موفقیت و پیشرفت تحصیلی در هر جامعه نشان‌دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف‌یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است. توان کارآمد و بنابراین نظام آموزشی رازمانی می‌توان موفق دانست که بازدهی پیشرفت تحصیلی دانشجویان آن در دوره مختلف دارای بیشترین و بالاترین رقم باشد (Tamae Far & Gandomi, 2011).

در تعریف پیشرفت تحصیلی نویدی (۱۳۸۲) پیشرفت تحصیلی را به توانایی آموخته‌شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی می‌داند که به‌وسیله آزمون‌های فراگیری استاندارد شده یا آزمون‌های معلم ساخته اندازه‌گیری می‌شود (Navidi, 2003).

«مساله موفقیت یا فقدان موفقیت در امر تحصیل از مهم‌ترین دغدغه‌های هر نظام آموزشی در تمام جوامع است. پیشرفت تحصیلی دانش آموزان هر جامعه، نشان دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف‌یابی و توجه به رفع نیازهای فردی آن جامعه است» (Faramarzi et al., 2019).

برخی مانند رودباری و اصل مرز (۱۳۸۹) تربیت نیروی انسانی کارآمد را از جمله وظایف اصلی دانشگاه‌ها به حساب می‌آورند. و معتقدند دانشجویان هر دانشگاه سرمایه‌های گران‌قدر هر کشور به شمار می‌روند که توجه به تربیت آن‌ها از نظر علمی، پژوهشی و فرهنگی بسیار حائز اهمیت است و برنامه‌ریزی صحیح در آموزش و پرورش آنان از وظایف اصلی دانشگاه‌ها به حساب می‌آید. به همین دلیل اذعان می‌دارند دانشگاه‌ها همه‌ساله دانشجویان جدیدالورود را پذیرش و دانشجویانی را نیز فارغ‌التحصیلی نمایند که در این چرخه مستمر، توجه به کیفیت آموزشی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (Roodbari & Asl Marz, 2010).

«گروهی از متخصصین تعلیم و تربیت عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی را به دو دسته کلی تقسیم کرده‌اند: (۱) عوامل بیرونی (محیطی): شامل موقعیت یادگیری، جو اجتماعی مدرسه، جو عاطفی کلاس، تاثیر گروه همسالان، جو خانوادگی. و (۲) عوامل درونی (شخصی): شامل هوش، انگیزه‌ها، علاقه‌ها، انتظارات، اسنادهای‌های مربوط به موفقیت و شکت، تیپ‌های شخصیتی، سبک‌های تفکر و غیره می‌باشد (Faramarzi et al., 2019; Seif, 2019).

در واقع پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می‌شود. برای دانش آموزان نیز معدل تحصیلی معرف توانایی‌های علمی آن‌ها برای ورود به دنیای کار و اشتغال و مقاطع تحصیلی بالاتر است بنابر این نظریه پردازان تربیتی، بسیاری از پژوهش‌های تربیتی خود را بر شناخت عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی متمرکز کرده‌اند (Dalir & Nasser & Hosseini Nasab, 2015).

در مورد آنچه در مورد ارزیابی برای پیشرفت تحصیلی قرار می‌گیرد، سیف (۱۳۹۸) اعتقاد دارد که یادگیری فراگیران معمولاً به‌وسیله عملکرد تحصیلی آن‌ها موردسنجش قرار می‌گیرد. عوامل متعددی عملکرد تحصیلی دانش آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهند. وی همچنین ادامه می‌دهد که برخی از این عوامل موجب بهبود عملکرد تحصیلی و برخی دیگر باعث تضعیف عملکرد فراگیران می‌شوند (Seif, 2019).

همچنین رودباری و اصل مرز (۱۳۸۹) در تعریف پیشرفت تحصیلی معتقدند وضعیت تحصیلی دانشجو به پیشرفت یا اُفت تحصیلی وی اطلاق می‌شود و برای سنجش آن از ابزارهای مختلفی مانند معدل کل، ترم‌های مشروطی و تعداد واحدهای مردودی یا قبولی استفاده می‌شود. نظام آموزشی نیز مانند هر نهاد دیگری می‌تواند به علت کاستی‌ها و یا عوامل دیگری دچار سوء کارکرد شود به‌طوری‌که نتواند بخشی از اهداف خود را به‌درستی به انجام رساند و سرمایه در اختیار قرار داده‌شده را تلف نموده و نتیجه مطلوب و مورد انتظار را به بار نیاورد (Roodbari & Asl Marz, 2010).

در مورد عوامل پیدایش عملکرد تحصیلی اشعری، شفیق آبادی و سودانی (۱۳۸۹) اعتقاد دارند که عملکرد تحصیلی (اُفت یا پیشرفت تحصیلی)، تحت تأثیر ابعاد متعدد زیستی، روانی و اجتماعی قرار دارد. این عوامل در چهار گروه شرایط فراگیر، خانواده، آموزشگاه و عوامل مربوط به اجتماع و محیط خارج از آموزشگاه دسته‌بندی می‌شوند. لذا در مجموع عملکرد تحصیلی فراگیران متأثر از شرایط فراگیر و محیط بیرونی او است (Ashari et al., 2010).

همچنین ادعان می‌دارند که در آینده نیز با افزایش اُفت تحصیلی همه‌ساله بخشی از منابع انسانی و اقتصادی جامعه در دانشگاه‌ها با اخراج، ترک تحصیل، انصراف، مردودی و مشروطی دانشجویان ضایع خواهد شد و آثار و پیامدهای ناگوار فردی و اجتماعی فراوانی به وجود می‌آورد. اُفت تحصیلی همچنین باعث اتلاف بودجه‌های جاری و تجهیزاتی دانشگاه‌ها، دیرتر راه یافتن افراد به بازار کار و سرخوردگی فرد و خانواده‌ها می‌شود. در اهمیت تربیت نیروی انسانی آموزش عالی سکاکی (۱۳۹۰) اعتقاد دارد که در توسعه‌ی اجتماعی و منابع انسانی و تربیت افراد کاردان نقش عمده‌ای داشته و از این‌رو دانشگاه‌های کشور در فرایند توسعه‌ی نیروی انسانی، اهمیتی اساسی دارند (Sakaki, 2011). یکی از مشکلات شایع نظام آموزشی در بسیاری از کشورهای جهان، پدیده‌ی افت تحصیلی است که زیان‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی زیادی متوجه دولت‌ها و خانواده‌ها می‌کند. تلاش برای شناسایی عوامل مهم در پیشرفت تحصیلی و ارائه‌ی راهبردها و انجام اقداماتی در جهت کاهش خسارات ناشی از افت تحصیلی، مستلزم تحقیقات بسیار در این زمینه است. هولمپرگ (۱۹۸۵) اُفت تحصیلی را یکی از مسائل گریبان گیر سیستم آموزشی در همه مقاطع تحصیلی می‌داند و معتقد است که

افت تحصیلی موجب هدر رفتن نیروی انسانی و هزینه‌های صرف شده می‌شود از سوی دیگر دانش‌آموختگانی که با افت تحصیلی دانشگاه را به اتمام می‌رسانند توانمندی علمی مورد نیاز را به نحو مطلوب کسب نمی‌کنند (Holmberg, 1985).

در بررسی پیشینه پژوهش امیریان زاده و بشارتی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر مهارت‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه نشان دادند آموزش مهارت‌های زندگی بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر معنادار دارد (Amirian Zadeh & Besharati, 2018). جمالی پاقلعه و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر سازگاری اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر نوجوان» مقطع راهنمایی شهرستان یزد نشان داد که آموزش مهارت‌های زندگی بر سازگاری اجتماعی و هم‌چنین عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر نوجوان مؤثر است. نتایج تحقیقات داخلی و خارجی نشان می‌دهد آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سبک مدیریت کلاسی اثرات مثبت و معناداری دارد (Jamali Paqleh et al., 2014). دیجیک و استوچیلکوویک (۲۰۱۱)، نشان دادند زمانی که معلمان سبک مدیریت کلاسی تعامل‌گرا را به کار می‌برند، دانش‌آموزان پیشرفت تحصیلی بالاتری دارند و زمانی که معلمان مداخله‌گر هستند، آنان پیشرفت تحصیلی پایینی دارند (Djigic & Stojiljkovic, 2011).

این مطالعات در بین دانش‌آموزان و دانشجویان مشترک بوده اما تحقیقی که روی دانشجویان معلمان صورت گرفته باشد، مشاهده نشد.

از عوارض افت تحصیلی رودباری و اصل مرز (۱۳۸۹) معتقدند که آمار بسیار بالای افت تحصیلی به صورت ترک تحصیل، اخراج و توقف در تحصیل از نظر هزینه‌های آموزشی، هرساله خسارت‌های زیادی را به آموزش عالی در کشورهای جهان وارد می‌کند (Roodbari & Asl Marz, 2010). علیرغم تغییراتی که در شیوه‌های ارزشیابی دانش‌آموزان از سوی نظام آموزشی ایران خصوصاً در دوره آموزش ابتدایی با ارزشیابی توصیفی اتفاق افتاده است، هرساله افت یا ترک تحصیل دانش‌آموزان رو به افزایش است. فرض نگارندگان بر این است که ارتقاء سطح مهارت‌های اجتماعی در معلمان به عنوان یکی از عوامل پیش‌گیرانه در افت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. در صورت یافتن ارتباط بین دو متغیر مهارت‌های اجتماعی در معلمان می‌توان با آموزش معلمان در مهارت‌های اجتماعی شاهد کاهش افت تحصیلی و یا ترک تحصیل دانش‌آموزان آن‌ها در نظام آموزشی کشور بود.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ اجرایی شبه آزمایشی با گروه کنترل و آزمایش است. پژوهش در دو مرحله به شرح زیر انجام پذیرفت: در مرحله نخست دانشجویان معلمان به تحصیل اشتغال داشتند برای این مرحله، دانشجویان معلمان گروه نمونه در یکی از رشته‌های علوم پایه دانشگاه فرهنگیان که سال آخر تحصیل خود را در دانشگاه می‌گذرانند ابتدا در معرض آزمون مهارت‌های اجتماعی قرار گرفته و دانشجویان با مهارت‌های اجتماعی پایین انتخاب و بصورت تصادفی در دو گروه آزمایشی و گواه دسته بندی شدند. سپس آموزش مهارت‌های اجتماعی طی ۸ جلسه بصورت حضوری بر روی گروه آزمایش اجرا گردید. مرحله دوم که دانشجویان معلمان تحصیل

خود را به اتمام رسانیده و درمدارس محل خدمت خود اشتغال یافتند آغاز گردید. در این مرحله آزمون پیشرفت تحصیلی در درس شیمی در انتهای نیمسال نخست بر روی دانش آموزان معلمان هر دو گروه آزمایش و گواه اجرا گردید.

جامعه آماری در پژوهش شامل دو گروه است. گروه نخست، تمامی دانشجومعلمیان دانشگاه فرهنگیان استان تهران شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ به تعداد نفر است و ۴۵۰۶ است و گروه دوم کلیه دانش آموزان این دانشجو معلمان که در ۳۲ کلاس سازماندهی شده بودند.

نمونه آماری در گروه دانشجو معلمان به گونه ای صورت گرفت که بلافاصله پس از اجرای آزمایشی در محل کار خود به تدریس مشغول شوند یعنی از دانشجویان سال آخر دانشگاه فرهنگیان به تعداد ۵۹ نفر انتخاب شدند. روش نمونه گیری تصادفی بوده و نمونه‌ها با گمارش تصادفی در دو گروه آزمایش و گواه سازماندهی شدند. در ادامه، با اجرای تست مهارت‌های اجتماعی بر گروه نمونه، آن دسته از دانشجو معلمانی که نمره بالا کسب کرده بودند، حذف و در نهایت ۳۲ نفر در دو گروه باقی ماندند که عمل آزمایشی بر ۱۶ نفر از گروه آزمایش اجرا گردید. در گروه دانش آموزان نمونه گیری از کلاس‌های تحت تدریس دانشجو معلمان پس از اشتغال به کار انجام گردید. واحد نمونه در سطح دانش آموزی کلاس درس بوده به این ترتیب که هر دانشجو معلم بین دو تا پنج کلاس در اختیار داشت که به صورت تصادفی یک کلاس به عنوان نمونه انتخاب شد. در مجموع، ۶۲۸ دانش آموز در ۳۲ کلاس انتخاب شدند که برای گروه آزمایش و گواه به ترتیب ۳۱۳ و ۳۱۵ نفر در معرض آزمون انگیزش تحصیلی قرار گرفتند

ابزار اندازه گیری شامل دو آزمون استاندارد شده به شرح زیر است:

آزمون نخست آزمون مهارت‌های اجتماعی ریگو و کاناری (۲۰۰۳) : این پرسشنامه توسط ریگو (۱۹۸۶) ساخته شد و در سال ۲۰۰۳ مورد اصلاح قرار گرفت که دارای ۲۹ سوال ۵ گزینه ای است و شش عامل زیر را می‌سنجد: ۱- بیان اجتماعی؛ ۲- بیان هیجانی؛ ۳- حساسیت اجتماعی؛ ۴- حساسیت هیجانی؛ ۵- کنترل اجتماعی و ۶- کنترل هیجانی. پایایی این آزمون، با استفاده از روش آلفای کرانباخ توسط ریگو و کاناری (۲۰۰۳) به میزان ۰.۸۱ گزارش شده است. در ایران یزدخواستی (۱۳۸۹) این پرسشنامه را هنجاریابی و ضریب همسانی درونی آزمون برابر ۰.۷۰ را گزارش کرده است علاوه بر آن، روایی سازه در این گزارش توسط پژوهشگر با روش همبستگی بین خرده آزمون‌ها با کل آزمون محاسبه شده که ضریب همبستگی به دست آمده برای عوامل ششگانه به ترتیب عبارتند از: ۰/۷۹، ۰/۱۸، ۰/۴۲، ۰/۶۴، ۰/۹۰ و ۰/۳۴ (Jamali Paqleh et al., 2014).

آزمون دوم پیشرفت تحصیلی شیمی ۱: این آزمون محقق ساخته با نظر دبیران و اساتید با تجربه در رشته تخصصی شیمی دبیرستان طراحی شد که دارای ۴۰ سوال ۴ گزینه ای است. در آزمون پیشرفت تحصیلی پس از تنظیم جدول مشخصات، به عنوان آزمون توانایی در درس شیمی با ۴۰ سوال معلم ساخته طراحی گردید، این سوالات علاوه بر سنجش روایی محتوایی که با نظر متخصصان مورد بررسی و تایید قرار گرفت، از لحاظ پایایی نیز پس از اجرای آزمایشی با استفاده از روش کودر ریچاردسون در دو نیمه سازی میزان ۰/۸۹ محاسبه گردید. علاوه بر محاسبه پایایی کلی آزمون، پایایی درونی سوالات محاسبه گردید

تجزیه و تحلیل اطلاعات تحلیل اطلاعات در دو سطح توصیفی و استنباطی به شرح زیر صورت پذیرفت :

در بخش توصیفی، در محاسبه پایایی ابزارها و نیز با توجه به فاصله ای بودن مقیاس، جمع بندی، ترسیم جداول و محاسبات شاخص های مرکزی و پراکندگی استفاده شده است در بخش استنباطی تحلیل کواریانس مورد استفاده قرار گرفت و کنترل متغیرهای مزاحم به این ترتیب انجام گرفت که قبل از تشکیل گروه ها، آن ها از لحاظ متغیرهای تأثیرگذار جنسیت، رشته تحصیلی و مدرک تحصیلی، همگن شدند. پیش از اجرای آزمون تحلیل کواریانس، مهم ترین مفروضه های آن بررسی شد که شامل سه مورد بود: الف- وجود رابطه خطی بین متغیر تصادفی کمکی و متغیر وابسته که با استفاده از نمودار پراکنش مشخص گردید نقاط حول محور خط رگرسیون پراکنده شده اند و بین پیش آزمون و پس آزمون، رابطه خطی وجود دارد. ب- نرمال بودن: برای بررسی این فرضیه از آزمون کالموگراف- اسمیرنوف (K-S) استفاده شد. در نهایت معنی داری تفاوت نمره های آزمون پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان دو گروه آزمایش و گواه با آزمون t گروه های مستقل بررسی شد.

یافته ها

فرضیه پژوهش: آموزش مهارت های اجتماعی به دانشجو معلمان بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان آن ها موثر است:

جدول ۱. آماره های دو گروه آزمایش و کنترل در متغیر میزان پیشرفت تحصیلی

تفاوت	میانگین	مرحله آزمون	تعداد	گروه
	۲۳/۳۲	پس آزمون	۳۱۳	آزمایش
۲/۹۶	۲۰/۳۶	پس آزمون	۳۱۵	کنترل

بر اساس اطلاعات جدول فوق اختلاف به دست آمده بین دو گروه آزمایش و گواه در آزمون همابنگ پیشرفت تحصیلی به میزان ۲/۹۶ به نفع گروه آزمایش را نشان می دهد و جهت بررسی معنی داری اختلاف به دست آمده از آزمون تی گروه های مستقل استفاده شد که نتیجه به شرح جدول زیر است.

جدول ۲. تحلیل استنباطی نتایج به دست آمده از اجرای آزمون بر دو گروه آزمایش و کنترل

آزمون لون	T تست برای مقایسه میانگین ها			
	سطح معناداری	مقدار t	درجه آزادی	معناداری
F=۹۴.۱	۱۷.۰	۵۸.۴	۶۲۶	۰.۰۱
				تفاوت میانگین ها
				۹۵.۲

بر اساس مقادیر موجود در جدول ۲ می توان بیان کرد بر اساس مقدار $F=۹۴.۱$ با سطح معناداری ۰.۰۱ فرض همگنی واریانس ها برقرار است. مقدار t مشاهده شده برابر با ۵۸.۴ می باشد که با درجه آزادی ۶۲۶ در سطح معناداری ۰.۰۱ معنادار است. به عبارتی بین میانگین دو گروه آزمایش و کنترل در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان که حاصل تأثیر مهارت های اجتماعی است تفاوت

وجود دارد. بر اساس داده‌های جدول ۳-۴ میانگین به دست آمده برای گروه آزمایش ۳۲.۲۳ می‌باشد که نسبت به گروه کنترل ۹۵.۲ بالاتر است. به عبارتی می‌توان گفت مهارت‌های اجتماعی در ارتقای پیشرفت تحصیلی اثرگذار بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده نشانگر اختلاف حدود ۳ نمره ای گروه آزمایش و گواه در آزمون درس شیمی است و نتیجه به دست آمده نیز با ۹۹ درصد اطمینان مورد تایید آماری قرار گرفت و بیانگر آن است که با آموزش مهارت‌های اجتماعی معلمان، سطح میزان یادگیری دانش آموزان آنان افزایش می‌یابد. بر اساس فرضیه پژوهشگر آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانشجو معلمان موجب افزایش مهارت‌های مدیریت کلاس در آن‌ها گردید و مهارت مدیریت کلاس درس از سوی معلمان تاثیر مثبتی بر میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان شان گذاشته است در بررسی پیشینه پژوهش، به نقش مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان و تاثیر آن بر پیشرفت تحصیلی به طور مفصل پرداخته شده است. اما در مورد موضوع این پژوهش که تاثیر مهارت‌های اجتماعی معلم‌ها بر پیشرفت شاگردان شان باشد پژوهشی دیده نشد در فرضیه نخست این پژوهش تایید گردید که آموزش مهارت اجتماعی در معلمان موجب ارتقاء سطح مهارت مدیریتی معلم می‌شود و از سوی دیگر در تحقیقات متعدد گذشته، اثر مهارت اداره کلاس درس توسط معلم تایید شده است می‌توان به این نتیجه رسید کلیه پژوهش‌هایی که به رابطه بین مهارت‌های مدیریت کلاسی معلم و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان اذعان داشته اند به نوعی تایید کننده رابطه بین مهارت‌های اجتماعی معلم با پیشرفت تحصیلی هستند از جمله پژوهش کرامتی (۱۳۸۶) که به پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تحت تاثیر رویکرد همیاری معلم در اداره کلاس درس اشاره دارد (Keramati, 2007). همچنین پژوهش هادی (۱۳۹۵) که فرضیه اش رابطه سبک مدیریت تعامل گرا در معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را مورد تایید قرار داده است، پژوهش‌های ذکر شده، تایید کننده یافته تحقیق حاضر در مورد موفقیت معلمان با مهارت مدیریت بالا در تحقق اهداف آموزشی است (Hadi, 2016). همچنین تایید کننده پژوهش عالی و امین یزدی (۱۳۸۷) است که در پژوهش خود تایید نموده اند معلمان تعامل گرا در مقایسه با معلمان مداخله گرا در ایجاد مهارت‌های فراشناختی دانش آموزان خود موفق تر عمل نموده‌اند (Ali & Amin Yazdi, 2008). از سویی دیگر یوسف زاده، یعقوبی و رشیدی (۱۳۹۰) نشان داده اند که مهارت‌های فراشناختی در دانش آموزان موجب ایجاد تمرکز بیشتر بر هدف، تعمق بر هدف، انگیزش درونی، مهارت‌های حل مساله و خود ارزشیابی می‌شود مولفه‌هایی که همگی با پیشرفت تحصیلی در ارتباط هستند (Yousefzadeh et al., 2011). همچنین اگر پیشرفت تحصیلی را در گروه افزایش در گیری تحصیلی، فعالیت‌های تحصیلی و کاهش فرسودگی تحصیلی دانش آموزان بدانیم، تایید کننده نظر کیما جونز (۲۰۲۱) خواهیم بود که در پژوهش خود بر رابطه این مولفه با مهارت‌های اجتماعی تاکید کرده‌اند (Kiema-Junes, 2020). همچنین نتیجه به دست آمده از این فرضیه با تحقیقات اوزن و رمزی (۲۰۲۰) که بیانگر نقش مهارت‌های مدیریت کلاسی معلم در افزایش مهارت‌های شناختی و موثر دانش آموزان شان بوده، همپوشانی دارد (Özen & Yıldırım, 2020).

بر اساس یافته پژوهشی، این فرضیه تایید شده است که آموزش مهارت‌های اجتماعی در معلمان می‌تواند موجب ارتقاء مهارت‌های مدیریت کلاس درس و در نتیجه افزایش پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان آن‌ها شده است بنابر این پیشنهاد‌های زیر ارائه می‌شود:

۱- به وزارت آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود در اولویت‌های پژوهشی خود پیرامون علت یابی افت تحصیلی دانش آموزان، موضوع مهارت‌های اجتماعی و تعاملی معلمان را به عنوان یک متغیر جدی مد نظر قرار دهند.

۲- به دانشگاه فرهنگیان پیشنهاد می‌شود مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز معلمان در هر دوره تحصیلی شناسایی شده و دسته بندی گردند و بر اساس آن واحدی به نام مهارت‌های اجتماعی در برنامه درسی دانشجو معلمان گنجانیده شود.

پژوهشگران در فرایند اجرای پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی روبرو بوده که مهم‌ترین آن‌ها به شرح زیر است:

۱- کمبود پیشینه کاملاً مرتبط با موضوع تحقیق

۲- عدم دسترسی نزدیک و حضوری با نمونه‌های مورد بررسی در پژوهش.

۳- کم رغبتی مدیران مدارس در همکاری با معلم‌هایی که در پژوهش همکاری داشتند.

فهرست منابع

- Ali, A., & Amin Yazdi, A. (2008). The Impact of Teacher Characteristics on Classroom Management Styles. *Journal of Education*(1), 103-137.
- Amirian Zadeh, M., & Besharati, F. (2018). The Impact of Life Skills Training on Social Skills and Academic Performance of Female High School Students. *Women and Society Quarterly*, 9(3), 17-43.
- Ashari, N., Shafi Abadi, A., & Soudani, M. (2010). The Effectiveness of Teaching Learning Strategies on Academic Performance and Self-Regulated Learning of Female Pre-University Students in Ahvaz. *New Findings in Psychology*, 2(3), 7-21.
- Cartledge, G., & Milburn, F. (1996). *Teaching Social Skills to Children*. Astan Quds Razavi Publications.
- Dalir Nasser, N., & Hosseini Nasab, S. D. (2015). Comparative Study of Academic Achievement and Motivation in Students of Regular and Smart Elementary Schools in Tabriz. *Journal of Education and Evaluation Research*, 8(29), 31-42.
- Djigic, G., & Stojiljkovic, S. (2011). Classroom management styles, classroom climate and school achievement. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 29(1), 819-828. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.310>
- Faramarzi, H., Behroozi, N., & Farzadi, F. (2019). Factors Affecting Academic Achievement. *Journal of School Psychology*, 8(2), 91-112.
- Hadi, M. (2016). The Relationship Between Teachers' Classroom Management Styles, Self-Regulation, and Students' Academic Achievement. International Conference on Management and Resistance Economy,
- Hargie, O., Saunders, C., & Dixon, D. (2014). *Social Skills in Interpersonal Communication*. Roshd Publications.
- Holmberg, T. M. B. (1985). Longitudinal studies of drug abuse in a fifteen-years old population: 5 prognostic factors. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 71(3), 207-210. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.1985.tb01271.x>

- Jamali Paqleh, Z., Jamali Paqleh, S., Jedidi Feqan, M., & Nazari Badi, M. (2014). The Effect of Life Skills Training on Social Adaptation and Academic Performance of Teenage Female Students. *Knowledge and research in applied psychology*, 15(4), 121-129.
- Keramati, M. R. (2007). The Impact of Cooperative Learning on the Growth of Social Skills and Math Academic Achievement. *Journal of Psychology and Educational Sciences*, 37(1), 39-55.
- Kiema-Junes, H. (2020). The role of social skills in burnout and engagement among university students. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 18(1), 77-100. <https://doi.org/10.25115/ejrep.v18i50.2728>
- Navidi, A. (2003). Common and Specific Contributions of Previous Academic Performance, Academic Self-Concept, and General Intelligence to Predicting Academic Achievement. *Journal of Education*(2), 97-130.
- Özen, H., & Yıldırım, R. (2020). Teacher Perspectives on Classroom Management. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 7(1), 99-113. <https://doi.org/10.33200/ijcer.645818>
- Pakrun, R., Goetz, T., Frenzel, A., Barchfeld, P., & Perry, R. P. (2011). Measuring Emotions in student's learning and performance: The Achievement Emotions Questionnaire (AEQ). *Contemporary Educational Psychology*, 36, 36-48. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2010.10.002>
- Roodbari, M., & Asl Marz, B. (2010). Academic Achievement of Medical Students at Zahedan University of Medical Sciences and Related Factors During the Academic Year 2007-2008. *Journal of Medical Education Development*, 7(2), 147-152.
- Sakaki, S. (2011). Factors Affecting Academic Achievement Among Martyr, Veteran, and Regular Students in Ardabil Province. *Navid Shahed Journal*, 13-21.
- Seif, A. A. (2019). *Modern Educational Psychology*. Doran Publications.
- Shoari Nejad, A. A. (1985). *Dictionary of Sciences and Technology*. Amirkabir Publications.
- Slavin, R. E. (2006). *Educational Psychology*. Ravan Publications.
- Soleimani, N., Hadadian, A., & Shahrani, K. (2010). Comparison of Academic Achievement and Social Skills in Multi-Grade and Regular Elementary School Classes. *Educational Leadership and Management Quarterly*, 4(4), 129-144.
- Tamanaei Far, M. R., & Gandomi, Z. (2011). The Relationship Between Achievement Motivation and Academic Performance in Students. *Educational Strategies Quarterly*, 4(1), 15-19.
- Vaghari, R., Hemmati Alamdarlo, G., & Shojaei, S. (2015). The Effect of Behavioral-Emotional Skills Training on Male Students With Intellectual Disabilities. *Journal of Studies in Education and Learning*, 7(2), 65-89.
- Yousefzadeh, M. R., Yaghoubi, A., & Rashidi, M. (2011). The Impact of Meta-Cognitive Skills Training on the Self-Efficacy of Female High School Students. *Journal of School Psychology*, 1(3), 118-134.

The Impact of Social Skills Training for Student Teachers at Farhangian University on the Academic Achievement of Their Students

1. Ali Farhadian: Department of Psychology and Counseling, Farhangian University, Tehran, Iran
2. Ali Akbar Saif*: Professor, Department of Psychology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Email: aliakbarsaif@yahoo.com)
3. Hassan Asadzadeh: Professor, Department of Educational Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabaei University, Tehran, Iran

Abstract

This study aimed to determine the effectiveness of social skills training for student teachers at Farhangian University on the academic achievement of their students. The research employed a quasi-experimental design, involving 32 student teachers majoring in basic sciences at Farhangian University, randomly assigned to experimental and control groups. The student teachers were selected based on their lower levels of social skills compared to their peers. The statistical population included both the student teachers and their students, with 628 students across 32 classes being tested as part of the sample from the two groups of novice teachers. The measurement tools included two standardized social skills tests by Riggio and Canary. The construct validity of the test was assessed through the correlation of six subtests with the total test, yielding an average validity score of 54.50. The reliability of the test was calculated using Cronbach's alpha, which resulted in a score of 0.81. To evaluate academic achievement, a teacher-designed chemistry test with 40 items was utilized. The test items were designed using a test specification table, and its content validity was confirmed by experienced teachers. Additionally, the test's reliability was calculated using the Kuder-Richardson method for split-half reliability, yielding a reliability score of 0.89. The findings supported the research hypothesis, confirming with 99% confidence that social skills training positively impacts the academic performance of the students taught by the student teachers. The authors provided recommendations to the Ministry of Education and Farhangian University, emphasizing the importance of integrating social skills training into teacher education programs.

Keywords: Social skills, student teacher, academic achievement, classroom management
